

Валентина Миколаївна Гапонова,

кандидат педагогічних наук, доцент, начальник кафедри перекладу
Національної академії Державної прикордонної служби України

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБКИ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ НА ЗАНЯТТІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Розроблено технологію подолання комунікативних бар'єрів з метою досягнення ефективності вивчення іноземної мови курсантами-прикордонниками у вищому військовому навчальному закладі. Визначено її структуру, сутнісні ознаки й особливості застосування в процесі вивчення іноземної мови.

Ключові слова: *комунікативні бар'єри, технологія, курсанти-прикордонники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі вивчення іноземної мови виникають комунікативні бар'єри, які впливають на ефективність засвоєння предмету, а також на ефективність застосування набутих знань у мовленні. Створення технології подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови забезпечить позитивне спілкування іноземною мовою. У подальшому відсутність комунікативних бар'єрів створить сприятливі умови для ефективного вирішення службових завдань іноземною мовою. У цьому і полягає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Вивчення наукових джерел [1–15] свідчить про те, що проблема створення позитивної комунікативної інтеракції на занятті з іноземної мови є досить актуальною, проте наявність комунікативних бар'єрів у процесі іншомовного спілкування потребує створення технології подолання комунікативних бар'єрів на занятті з іноземної мови.

Метою статті є розробка технології подолання комунікативних бар'єрів із метою досягнення ефективності вивчення іноземної мови курсантами-прикордонниками у вищому військовому навчальному закладі (далі – ВВНЗ). Для розробки цієї технології необхідно визначити її структуру, сутнісні ознаки й особливості застосування в процесі вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відповідно до словника С. Ожегова, технологія – це сукупність процесів у певній сфері виробництва, а також науковий опис способів виробництва [10, с. 732]. Технологія походить від грец. слова *techne* та означає мистецтво, майстерність, уміння, а також від *logos* – слово, учіння. Звідси педагогічна технологія – це сукупність правил і відповідних їм педагогічних прийомів та способів впливу на розвиток, навчання і виховання. У розумінні та використанні поняття “педагогічна технологія” існують великі суперечності.

Одні вчені розглядають педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, які визначають набір методів, способів, прийомів навчання [7], інші – вбачають у технології запрограмований процес взаємодії викладача і курсанта-прикордонника, що гарантує досягнення поставлених цілей [5], треті – вважають, що це продумана модель спільної педагогічної діяльності щодо проектування, організації та проведення навчального процесу з обов'язковим забезпеченням комфортних умов для викладача і курсанта [11].

Найповніше визначення педагогічної технології запропоновано авторами креативної педагогіки А. Морозовим та Д. Чернилевським, які розглядають її як комплексну інтегративну систему, що містить у собі “впорядковану множинність операцій і дій, які забезпечують педагогічне визначення цілей, змістовні інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, що спрямовані на засвоєння знань, набуття професійних умінь і формування особистісних якостей курсантів-прикордонників, а також на діагностику якості дидактичного процесу” [8].

Так, урахувуючи все зазначене вище, можна зробити висновок, що педагогічна технологія максимально пов'язана з навчальним процесом,

діяльністю викладача та курсанта-прикордонника, структурою, засобами, методами, формами. У структуру педагогічної технології входять: концептуальна основа, змістова частина навчання (цілі навчання – загальні і конкретні; зміст навчального матеріалу), процесуальна частина (організація навчального процесу, методи та форми навчальної діяльності курсанта, методи, форми діяльності викладача, діяльність викладача щодо управління процесом засвоєння матеріалу), діагностика навчального процесу [12].

Критеріями педагогічної технології, на відміну від методики навчання, відповідно до В. Андрєєва є:

- 1) цілеспрямованість (ясність, точність, дидактичне спрямування цілей);
- 2) концептуальність (опора на детально розроблену педагогічну теорію);
- 3) системність (цілі, зміст, форма, методи, засоби, умови навчання, які проектуються і застосовуються в цілісній системі);
- 4) діагностичність (оцінка початкового, основного та підсумкового результату навчальної діяльності);
- 5) гарантування якості навчання;
- 6) новизна (опора на нові і новітні досягнення педагогіки, психології, дидактики, використання сучасних ідей та відеозасобів, комп'ютерної техніки тощо) [1].

Ознаками педагогічної технології є також:

- 1) цілі (для чого необхідно викладачеві застосовувати педагогічну технологію);
- 2) наявність діагностичних засобів;
- 3) закономірності структурування взаємодії викладача і курсанта, що надає можливість проектувати педагогічний процес;
- 4) система засобів та умов, які гарантують досягнення педагогічних цілей;
- 5) засоби аналізу діяльності педагога і курсанта [3].

У зв'язку з цим невід'ємними якостями педагогічної технології є її цілісність, оптимальність, результативність, можливість застосовувати в реальних умовах ВВНЗ.

Для розробки педагогічної технології подолання комунікативних бар'єрів необхідно визначити її діагностичний та цільовий компоненти, розробити адекватну їм систему засобів, виявити умови, що сприяють ефективності педагогічних впливів, а також розробити способи аналізу (самоаналізу) результатів застосування цієї технології. Розглянемо конкретніше кожний елемент, що є складовим нашої технології.

Технологія подолання комунікативних бар'єрів передбачає діагностику:

- 1) комунікативних бар'єрів;
- 2) рівнів і динаміку розвитку психічних сфер індивідуальності курсантів;
- 3) рівнів та динаміку розвитку мовленнєвих умінь і навичок курсантів.

З'ясувати найбільш типові бар'єри, які зустрічаються в процесі вивчення іноземної мови курсантами-прикордонниками, можна за допомогою анкетування, діагностичних бесід, методів спостереження (реакція курсанта на ті чи інші ситуації, способи вирішення поставлених завдань тощо). Візуальна діагностика надає можливість визначити наявність комунікативних бар'єрів за такими ознаками: міміка обличчя (наскільки людина схвильована, напружена, похмура чи підняті її брови, чи широко відкриті очі, стиснуті зуби, чи опущені кутики рота, чи пришвидшене дихання тощо); рухи (помітна скутість рухів, окремі рухи супроводжуються всім тілом); тремор рук, ніг, обличчя; вазомоторні реакції (плями на обличчі, почервоніння, блідість обличчя) [2].

Цілі, засоби педагогічної діагностики й аналіз результативності допомагають оцінити технологію на предмет ефективності і важливості. До цілей технології подолання комунікативних бар'єрів належать еталонні цілі, що містять у собі:

- 1) подолання комунікативних бар'єрів;
- 2) формування, розвиток та активізацію всіх психічних сфер індивідуальності курсанта;
- 3) підвищення ефективності вивчення гуманітарних дисциплін курсантами-прикордонниками.

Як уже зазначалося, однією з важливих умов подолання комунікативних бар'єрів є активізація психічних сфер індивідуальності курсанта.

Для підвищення активності вивчення іноземної мови слід не лише долати бар'єри, але й розвивати: сприйняття мови, логічне та творче мислення, вміння робити висновки, комунікативність, письмо. Добре розвинуте сприйняття мови на слух передбачає вміння розуміти і реагувати на фактичний та нефактичний матеріал різноманітного змісту підвищеного ступеня складності, передавати зміст почутого, пояснювати отриману інформацію, її аналізувати тощо. Навички логічного мислення передбачають можливість курсанта робити висновки, вміння передбачати і прораховувати результат проблеми, аналізувати навчальний матеріал, вміння оперувати з отриманою інформацією, а творче мислення, у свою чергу, надає можливість курсанту-прикордоннику креативно вирішувати задану проблему, пробуджує інтерес до навчання, збільшує його мотивацію.

Комунікативність є однією з необхідних умов подолання комунікативних бар'єрів, адже лише комунікативна особистість вільно говорить на різноманітні теми, не відчуває дискомфорту перед аудиторією, адекватно реагує на звернення та запитання, позитивно ставиться до інтеракції викладача і курсанта, а також до інтерактивної взаємодії між курсантами в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Письмо передбачає вміння конспектувати, аналізувати текст, створювати свій власний письмовий продукт, відповісти на чиєсь письмо ділового характеру, можливість аргументовано підтримувати чи відхиляти чужу точку зору, дотримуватися точності й акуратності, вміння опанувати різноманітні вирази [9].

Проміжними цілями технології є:

- 1) визначення стану початкового рівня розвитку сфер індивідуальності;
- 2) визначення стану початкового рівня сформованості комунікативних вмінь і навичок курсантів-прикордонників.

Часткові цілі технології подолання комунікативних бар'єрів формуються педагогом залежно від кожного конкретного заняття. Номенклатура цих цілей містить:

- 1) подолання комунікативних бар'єрів спілкування (індивідуально-психологічних, емоційних, бар'єрів слухання, незрозуміння мовлення тощо);
- 2) подолання бар'єрів навчальної діяльності (пізнавальних, мотиваційних, дисциплінарних, конфліктних ситуацій тощо);
- 3) подолання комунікативних бар'єрів, що викликані тривогою, страхом, невпевненістю тощо;
- 4) розвиток у курсанта-прикордонника почуття гумору;
- 5) розвиток кмітливості, гнучкості, самостійності мислення;
- 6) розвиток умінь конструктивного спілкування;
- 7) формування вмінь керувати своїми емоціями та почуттями, слухати, будувати взаємовідносини з людьми тощо.

Розробка педагогічної технології вимагає відбору і застосування педагогічних засобів впливу на курсанта для розвитку й активізації його психічних сфер з метою подолання комунікативних бар'єрів. Відбір педагогічних засобів повинен відбуватися на основі структурування взаємодії викладача і курсанта. Лише за таких умов можна гарантувати досягнення цілей. До таких засобів належать:

- 1) зміст навчального матеріалу;
- 2) зміст проблемної та спеціальної ситуації;
- 3) чинники подолання комунікативних бар'єрів;
- 4) способи попередження комунікативних бар'єрів;
- 5) педагогічні методи корекції психічних станів;
- 6) формування мотивації у курсантів;
- 7) позитивна діяльність науково-педагогічного складу ВВНЗ.

Навчальний матеріал вивчення гуманітарних дисциплін надає можливість розробити цілий комплекс завдань і вправ, метою яких буде не лише вдосконалення комунікативних умінь та навичок, а й розвиток індивідуальності

курсанта-прикордонника. Так, для розвитку та активізації емоційної сфери і сфери саморегуляції необхідними є завдання, спрямовані на зниження загальної та ситуативної тривоги. Основним елементом таких завдань повинен бути гумор. Використання гумору як навчального матеріалу сприяє не лише психічній саморегуляції курсанта, але й підвищенню його інтелектуальної активності, загальної зацікавленості предметом, легкому засвоєнню навчального матеріалу. Навчальний матеріал, основним змістом якого є гумор, легше запам'ятовується та надовго зберігає хороший настрій у курсантів, надає їм упевненості. Для розвитку й активізації вольової сфери курсантам необхідні тексти, інформація, що розповідає про людей, які пережили життєві труднощі та досягли поставленої цілі. Вони розвивають у курсантів цілеспрямованість, підтримують емоційний тонус, вселяють віру у власні сили і можливості. Вирішення проблемних та спеціальних ситуацій, разом із виконанням вправ різноманітного характеру, спрямованих на вдосконалення комунікативних навичок і вмінь, також сприяють розвитку вольових якостей курсанта (терпіння, відповідальність, самостійність, наполегливість). Для розвитку й активізації екзистенційної сфери курсанта слід використовувати ділові і рольові ігри, які сприяють усвідомленню своїх думок, вчинків, здібностей, умінню будувати свої взаємовідносини з іншими людьми, вибору життєвої позиції. Для розвитку та активізації мотиваційної сфери необхідними є завдання, що викликають допитливість, інтерес, інтригу, які спонукають до опанування знань, сприяють активізації навчальної діяльності (завдання творчого характеру). Для розвитку й активізації предметно-практичної сфери слід застосовувати ситуації, вирішення яких призведе до розвитку професійної готовності. Для розвитку та активізації інтелектуальної сфери необхідними є завдання на розвиток швидкості, гнучкості і творчості мислення: тести обмежені часом; конкурси різного характеру; пошук додаткової інформації; підготовка доповідей; проведення конференцій; вирішення проблемних ситуацій.

Особливості іноземної мови надають можливість створювати та вирішувати під час заняття ситуації, які створюють комунікативні бар'єри. Це є об'єктивною можливістю для розвитку всіх психічних сфер індивідуальності курсанта-прикордонника. Перевагою створення проблемних і спеціальних ситуацій у процесі вивчення іноземної мови є те, що під час їх вирішення долаються не лише комунікативні бар'єри, пов'язані з набуттям комунікативності, а й бар'єри, які виникають у конкретних професійних ситуаціях. Тематика проблемних та спеціальних ситуацій для курсантів-прикордонників повинна відповідати їхній спеціальності і надавати можливість моделювання подібних ситуацій: реальних, уявних неймовірних (фантазійних) та уявних ймовірних.

Так, вирішення подібних проблем має безліч переваг: по-перше, обговорення проблеми викликає інтерес (долаються мотиваційні бар'єри); по-друге, під час дискусії зростає самооцінка курсанта (знання, що він отримав під час навчання, є дійсно потрібними); по-третє, під час "гарячих" обговорень, відстоювання власної точки зору формується вміння конструктивно вирішувати конфлікти (долаються бар'єри конфліктних ситуацій, інформаційні стереотипи). Роль викладача в дискусіях полягає у підбадьорюванні і постановці запитань курсантам, які спрямовані на викладення ними своєї точки зору щодо поставленої проблеми ("Не могли б Ви мені про це розказати? Я нічого не знаю про це?", "А як це було? А що було б, якби...?"), допомоги щодо правильного мовного оформлення висловлювань. Обов'язковою умовою дискусій є аналіз помилок курсантів у легкій рекомендаційній формі та лише під час підведення підсумків заняття, а також схвалення, підбадьорювання, запевнення курсанта в його здібностях.

Використовуючи комунікативний бар'єр під час створення проблемних і спеціальних ситуацій для підвищення ефективності навчання та розвитку цілісної індивідуальності курсанта-прикордонника, його професійної готовності, не слід забувати про те, що як педагогічний інструмент можуть виступати лише бар'єри оптимальної складності, які викликають напруження,

але не є нездоланною перепоною (емоційні, мотиваційні, інформаційні бар'єри спілкування; пізнавальні, дисциплінарні бар'єри навчальної діяльності, бар'єри стереотипів і конфліктних ситуацій; бар'єри, що викликані станом тривоги та страху зробити помилку, бути осміяним, лінощі).

А тепер перейдемо до чинників подолання комунікативних бар'єрів.

Для подолання комунікативних бар'єрів, з нашої точки зору, найбільш значущими є прийоми атракції, гумор, ігрові методи навчання, а також невербальні засоби спілкування, які забезпечують ефективність вивчення гуманітарних дисциплін курсантами-прикордонниками у ВВНЗ. Універсальним засобом подолання і самовизначення комунікативних бар'єрів у курсантів, розвитку та виховання особистості є гумор. Досвід викладання гуманітарних дисциплін у ВВНЗ довів, що завдяки гумору атмосфера заняття стає більш позитивною, посилюється взаємодія між викладачем і курсантами, навчання стає приємним та радісним, курсант починає вчитися із задоволенням. Гумор є дієвим інструментом зниження тривоги, залучення і зберігання уваги, підвищення мотивації, саморегуляції психологічних сфер. Проте, спостереження доводять, що більшість викладачів, розуміючи значення гумору, не використовують його повністю. А. Госта, відповідаючи на запитання, чому так відбувається, відзначив, що, з одного боку, частина викладачів вважає гумор занадто особистісною рисою, щоб застосовувати її на роботі, оскільки можна образити когось; з іншого боку, деякі викладачі вважають, що використання гумору може призвести до порушення дисципліни, втрати контролю над групою. Багато викладачів вважають, що використання гумору – це несерйозно [15].

Ми вважаємо, що застосування гумору на заняттях вимагає серйозності та високого професіоналізму викладача. Розглянемо, яким чином можна досягти успіху у процесі вивчення гуманітарних дисциплін курсантами-прикордонниками, використовуючи гумор як чинник подолання комунікативних бар'єрів. Існує безліч різноманітних способів зберегти відчуття радості впродовж усього заняття. Найпростішим із них є: вдало підібрані

дидактичні посібники (картинки, картки, комікси); музика і використання кумедних звуків, спів різними голосами та виконання однієї і тієї ж пісні під різний акомпанемент; використання міміки для вираження своїх почуттів та емоцій; зміна невеселого контексту рольової гри на більш веселий, під час якого можна попросити курсантів змінити свій голос, передягтися, щоб гра мала більш живий характер. У запасі у викладача завжди повинен бути належний кумедний випадок чи анекдот відповідно до теми заняття. Гумор як чинник подолання комунікативних бар'єрів можна використовувати під час створення і вирішення проблемних та спеціальних ситуацій, що одразу ж знизить елемент тривоги і страху не справитися з поставленими завданнями. Наведемо приклад такої ситуації та спосіб її вирішення.

Говорячи про гумор, не можна не звернути увагу на той факт, що розуміння гумору свідчить про подолання пізнавально-культурних бар'єрів. Не всі розуміють гумор, особливо, коли це гумор іноземний.

Ефективним методом зниження емоційного напруження під час вивчення гуманітарних дисциплін курсантами є ігровий метод навчання. Навчальна дидактична гра з ігровими елементами, вважає Д. Чернилевський, – це “пізнання і реальне засвоєння тими, хто навчається, соціальної та предметної діяльності в процесі вирішення ігрової проблеми шляхом ігрової імітації, відтворення в ролях основних видів поведінки за певними, закладеними в умовах гри правилами і на моделі професійної діяльності в умовних ситуаціях” [14].

З позицій навчальної діяльності гра є специфічним способом управління навчально-пізнавальної діяльності курсанта. Така гра розкриває його особистісний потенціал. Курсанти вирішують завдання самоуправління, шукають шляхи та засоби оптимізації професійного спілкування, виявляють свої недоліки і вживають заходи щодо їх усунення [14]. Під час гри курсант вчиться долати комунікативні бар'єри (замкнутість, сором'язливість, тривогу, бар'єри спілкування), виявляти стриманість, удосконалювати якості, які необхідні для його майбутньої професійної кар'єри.

Використання гумору та ігрових елементів під час вивчення гуманітарних дисциплін – дієвий спосіб засвоєння навчальної інформації для більшості курсантів ВВНЗ. Сухість, академічність мови викладення, яка завжди створює емоційно-негативне ставлення до предмета, можна перетворити на цікаву, живу мову під час вивчення предмета. Вона пробуджує емоції, орієнтується на особистість курсанта. Лише таким чином інформація, що викладається курсантам, досягне свого призначення, буде більш релевантною і легше запам'ятується. Досягти цього можна лише спеціальними комунікативними завданнями з урахуванням теми та підготовки навчальної групи, розподіленням завдань парам, групам з трьох-чотирьох чоловік чи всій групі з використанням шарад, кросвордів, карточок, малюнків тощо.

Закріплення лексичного матеріалу можна зробити цікавим і захоплюючим. Можна відмовитися від звичайної перевірки завченої лексики, тобто прямого перекладу слів та словосполучень. Закріпити лексику можна за допомогою моделювання цікавих ситуацій чи складання діалогів, застосовуючи різноманітні “лексичні нонсенси”.

Слід зазначити, що таке закріплення лексичного матеріалу не лише активізує групу, створює дружню атмосферу на занятті, знімає бар'єри, тренує пам'ять на основі гумористичних ситуацій. Практика доводить, що закріплення лексичного матеріалу таким способом більш ефективніше звичайного способу, особливо під час навчання слабших курсантів.

Серед прийомів атракції важливу роль для попередження комунікативних бар'єрів навчальної діяльності відіграють прийоми “Власне ім'я”, “Комплімент”, “Заохочення”.

Звернення по імені збільшує значущість адресата і надає можливість утвердитися у власних очах та серед оточуючих. Заняття з гуманітарних дисциплін є позитивними тим, що викладач, використовуючи в своїй роботі різні форми діяльності, може використовувати прийом “Власне ім'я” одразу ж для досягнення двох цілей. Розподіляючи між курсантами ролі дійових осіб тексту, що вивчається, чи діалогу або, навпаки, називаючи дійових осіб

іменами курсантів, викладачеві вдається не лише привернути увагу до завдання, що виконується, але й розрядити напружену обстановку, яка викликана скутістю та нерішучістю курсантів. Прийом “Власне ім’я” допомагає вирішити питання дисциплінарного характеру. Так, наприклад, слова “сер”, “містер” перед іменем курсанта, який порушує дисципліну, захоплюють курсантів, знімають бар’єри, викликані тривогою, сором’язливістю, а також емоційні бар’єри тощо.

Прийом “Комплімент” надає курсанту можливість усвідомити свою індивідуальність, спрямувати свій прихований особистісний потенціал на розвиток тих якостей, що необхідні йому для досягнення бажаного результату. Говорячи людині комплімент, можна підвищити його цікавість до навчання, розвинути мотивацію досягнення мети. Проте, комплімент може стати також і причиною виникнення комунікативного бар’єру. Тому, роблячи комплімент, не можна забувати про вираз свого обличчя, яке повинно відповідати сказаному, не можна давати зрозуміти співбесіднику, що від нього цього не очікували [13]. Під час навчального процесу, правильна “роздача” компліментів не лише познайомить курсантів із правилами мовленнєвого етикету, але й підвищить настрій курсанта, спрямує його на робочий лад. Можна сказати, що отримавши комплімент від викладача, курсант буде намагатися відповідати йому. Говорячи компліменти курсантам, викладач забезпечує для себе позитивні умови праці та одразу вирішує проблеми з дисципліною, знімає бар’єри спілкування, проблеми взаєморозуміння.

Прийом “Заохочення” позитивно впливає на емоційну і мотиваційну сфери курсанта (підвищує самооцінку, надає йому впевненості, регулює поведінку, пробуджує бажання щось робити). Наприклад: “Зараз Ви на правильному шляху”, “Ви робите це сьогодні значно краще”, “Мої вітання!”, “Ще трохи часу і все у Вас вийде” тощо.

А тепер перейдемо до невербальних методів впливу на курсантів. За їх допомогою можна подолати бар’єри спілкування, вирішити проблеми з дисципліною, а також підвищити ефективність навчання.

Відомо, що невербальні повідомлення несуть інформацію як про особистість комунікатора (відомості про темперамент, емоційний стан, особистісні якості та характеристики, комунікаційну компетентність, соціальний статус тощо), та і про ставлення учасників комунікації один до одного [6]. Розуміти мову невербального спілкування важливо. По-перше, знання цієї мови доводить, наскільки ми вміємо опанувати себе. По-друге, розуміння невербальних сигналів (жестів, міміки того, хто говорить) надає можливість слухачу правильно інтерпретувати слова співбесідника, а, отже, і попередити комунікативні девіації.

Аналіз невербальних засобів надав змогу зробити висновки, що особливу роль у попередженні бар'єрів спілкування відіграє візуальний контакт. Він надає можливість залучити партнера зі спілкування до спільної діяльності, зацікавити його темою розмови. Ефективними для спілкування є також міміка та жести позитивного характеру [6]. Особливу роль у невербальній інтеракції психологічної модальності відіграють афективно-комунікативні жести (схвалення, незадоволення, іронії, недовіри; жести, що передають невпевненість, незнання, страждання, роздуми, зосередженість; жести, що виражають розгубленість, зниклої, розчарування, відразу, радість, захоплення). Долаючи бар'єри спілкування, слід пам'ятати, що успіх комунікації також залежить і від відстані між особами, їхнього взаємного позитивного ставлення один до одного, інтонації, сили, тембру голосу, темпу мовлення. Не останню роль відіграють дотики. Поклавши руку на плече курсанта, який відволікся від заняття, можна, не роблячи йому зауваження, не перериваючи мовлення, закликати його до порядку та продовжити пояснення.

Вивчення невербальної поведінки і невербальних засобів спілкування надає викладачеві можливість проникнути у внутрішній світ своїх курсантів, визначити їх психічні стани, ефективно здійснити спільну діяльність, а також уточнити та посилити емоційну насиченість сказаного, підтримати оптимальний рівень психологічної близькості між комунікантами.

Висновки. Отже, комунікативний бар'єр – перешкода для створення позитивного комунікативного акту. Подолання комунікативних бар'єрів значно підвищить процес вивчення іноземної мови і створить позитивні умови для подальшого службового спілкування іноземною мовою.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У подальшому планується розробити алгоритм вправ для подолання комунікативних бар'єрів на занятті з іноземної мови та пояснити особливості його застосування.

Список використаної літератури

1. Андреев, В. И. Педагогика : учебный курс для творческого саморазвития / В. И. Андреев. – 2-е изд. – Казань : Центр инновационных технологий, 2000. – 608 с.
2. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с.
3. Гребенюк, Т. Б. Дидактика и педагогическая психология : учеб. пособие / Т. Б. Гребенюк. – Калининград, 1996. – 38 с.
4. Зарайский, Д. А. Технология личного влияния. Управление чужим поведением / Д. А. Зарайский. – К. : Таир, 2000. – 232 с.
5. Кузовлев, В. П. Преподавание в вузе: наука и искусство / В. П. Кузовлев // Педагогика. – 2000. – № 1. – С. 52–57.
6. Куницына, В. Н. Межличностное общение : учебник для вузов / Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Поголыпа В. М. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
7. Лихачев, Б. Т. Педагогика: Курс лекций : учеб. пособие / Б. Т. Лихачев. – М. : Юрайт, 2001. – 607 с.
8. Морозов, А. В. Психология влияния / А. В. Морозов. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
9. Настольная книга преподавателя иностранного языка : справ. пособие / Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская, А. Ф. Будько и др. – Минск : Высш. шк., 1996. – 522 с.
10. Ожегов, С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Сов. энциклопедия, 1972. – 846 с.
11. Петровская, Л. А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л. А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 168 с.

12. Психология и этика делового общения : учебник для вузов / под ред. проф. В. Н. Лавриненко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 326 с.
13. Тарасова, И. П. Речевое общение, толкуемое с юмором, но всерьез : пособие по самообразованию / И. П. Тарасова. – М. : Высш. шк., 1992. – 175 с.
14. Чернилевский, Д. В. Креативная педагогика и психология : учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский, А. В. Морозов. – М. : МГТА, 2001. – 301 с.
15. Tosta, A. L. Laugh and learn: Thinking over the “funny teacher” myth / Tosta Antonio Luciano // English Teaching Forum. – January 2001. – Vol. 39, № 1. – P. 26–29.

Рецензент: кандидат педагогических наук, доцент Полюк В. С.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2013.

Гапонова В. Н. К вопросу разработки технологии преодоления коммуникативных барьеров на занятии по иностранному языку

Разработана технология преодоления коммуникативных барьеров с целью достижения эффективности изучения иностранного языка курсантами-пограничниками в высшем военном учебном заведении. Определена ее структура, сущностные характеристики и особенности использования в процессе изучения иностранного языка.

Ключевые слова: коммуникативные барьеры, технология, курсанты-пограничники.

Harponova V. M. On the problem of development of the technology of overcoming of communicative barriers at the foreign language lesson

The technology of overcoming of communicative barriers with the purpose of achievement of efficiency of studying of the foreign language by the cadets-borderguards at the higher military educational establishment has been developed. Its structure, essence qualities and peculiarities of implementation of the technology in the process of studying of the foreign language.

Key words: communicative barriers, technology, cadets-borderguards.